ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Johanna Vinberg
lapsiperheköyhyys asiantuntija
Pelastakaa Lapset ry

16.11.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen

HE 74/2023 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_74+2023.pdf

Pelastakaa Lapset ry kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausuntopalvelussa aiemmin annettu lausunto (diaarinumero: VN/22377/2023):
https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=2c691220-a64d-431c-9df8-289941ab950d

Asiantuntijalausunnon sisältö

1 Johdanto 2
2 Lapsivaikutukset 3
3 Lapsiperheköyhyyden lisääntyminen 4
4 Taloudelliset ja kansalaisvaikutukset 6
5 Perusomavastuuosuuden nostaminen sekä lapsen ja aikuisen kertoimien muutos (lain 16 §) 7
6 Ansiotulovähennyksestä luopuminen (lain 13 §) 8
7 Omistusasunnon tukien lakkauttaminen (lain 7 ja 9 §) 9
8 Asumistuen tason eli korvausprosentin muutos (lain 8 §) 10
9 Yhteenveto 11

1 Johdanto

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksen tavoitteena valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen vähentäminen. Lisäksi tavoitellaan asumistuen kohdentamista kaikkein pienituloisimmille ja pyritään kannustamaan kokoaikatyöhön. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia koskien asumistuen tasoa, tuloharkintaa, ansiotulovähennystä, kuntaryhmitystä pääkaupunkiseudulla sekä omistusasunnon asumistukea.

Pelastakaa Lapset näkee, että nykyisessä korkean inflaation ja lisääntyneen lapsiperheköyhyystilanteen kontekstissa on kohtuutonta heikentää pienituloisten ja heikossa asemassa olevien lapsiperheiden hyvinvointia asumistuen leikkauksilla. Asumiseen liittyvät heikennykset vaarantavat lasten hyvinvoinnin, kuormittavat perheiden vanhempia ja aiheuttavat epävakautta perheiden asumiseen. Asumiskustannuksiin liittyvät huolet ja vaikeudet, muuttamisen uhka tai jatkuva muuttaminen heikentävät perheiden asumisen pysyvyyttä ja turvallisuutta.

Valtiontalouden säästötoimenpiteiden tulee kohdentua sellaisiin palveluihin ja etuuksiin, joilla ei heikennetä eriarvoisessa ja köyhässä asemassa olevien lapsiperheiden hyvinvointia. Yk:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea, ettei sosiaaliturvaleikkauksia tule kohdentaa köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin.

Esitetty muutos asumistukilaissa heikentää lasten hyvinvointia. Lain valmistelussa on huomioitava lapsivaikutusten arviointien tulokset sekä monimuotoisten perheiden tilanteet ja pienituloisten perheiden lasten hyvinvointi. Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 18 mukainen valtion tuki vanhempien kasvatustehtävään vähenee. Artiklan 26 mukainen lapsen oikeus sosiaaliturvaan heikentyy. Lapsen oikeuksien (erityisesti artiklat 3, 18, 26 ja 27) toteutuminen tulee arvioida niin valmistelussa, lausuntokierroksen lausuntojen osoittamien näkökulmien tarkistelussa, kuin myös turvata lapsen oikeudet lain muutosten toteuttamisessa.

Jotta Suomessa toimittaisiin jatkossa lapsenoikeusperustaisesti, on tehtävä huolellista päätösten valmistelun ja niiden toimeenpanon ja seurannan lapsivaikutusten arviointia. Tähän asti lapsivaikutusten arviointi ei ole ollut säännönmukaista, arviointeja on tehty kiireellä ja liian vähäisin valmisteluin. Arviointien vaikutus itse lainsäädäntötyöhön on jäänyt heikoksi. Lapsistrategiatyössä on laadittu erilaisia ohjeistuksia lapsivaikutusten arviointiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen edun ensisijaisuutta tulee vahvistaa kaikessa lapsia koskevassa ja heihin vaikuttavassa lainsäädännössä.

2 Lapsivaikutukset

Lapsivaikutusten arviointi ja arviointien huomiointi tulee tehdä aina tarkoin ja perusteellisesti lain valmistelussa. Lapsiperheet muodostavat merkittävän osan asumistuen saajista ja esityksessä arvioidaan, että muutokset vaikuttavat kaiken kaikkiaan 167 000 lapsen arkeen, toimeentuloon ja hyvinvointiin, jolloin lapsivaikutusten arviointeja ei voida sivuuttaa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 3 mukaan on huolehdittava lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa. Perheen hyvinvoinnin ja toimeentulon heikentäminen vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja vaarantaa lapsen oikeuksien toteutumisen. Lapsen oikeuksissa todetaan, että lapsella itsellään on oikeus riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan (artiklat 26 ja 27) ja valtion tulee tukea vanhempien kasvatustehtävää ja -vastuuta (artikla 18). Vaikka lapsi on asumistuen saaja kotitaloutensa kautta eikä varsinainen tuen kohde, tulisi sosiaalietuuden muutoksissa huomioida myös lasten elämään vaikuttavat näkökulmat (esim. asumisen pysyvyys, turvallisuus ja riittävä taso lapsen tarpeista lähtien) eikä vain perheen/ruokakunnan/kotitalouden näkökulma.

Lapsilähtöinen sosiaaliturva tukee lapsen hyvinvointia ja turvaa lapsen oikeudet. Perustuslakivaliokunnan olisi tarkasteltava sosiaaliturvan heikennyksiä kokonaisuutena niin etteivät muutokset heikennä lasten oikeuksien toteutumista, sillä pelkästään asumistuen heikennykset vähentävät lapsen oikeuksien artiklan 18 mukaista valtion tukea vanhempien kasvatustehtävään ja artiklan 26 mukaista lapsen oikeutta sosiaaliturvaan.

Muutosten kohtuullistamista pyritään esityksessä tekemään lapsiperheiden näkökulmasta (mm. lapsen kertoimen korotus), mutta kokonaisvaltainen lapsivaikutusten arvioinnin huomiointi on heikolla tasolla. Sosiaaliturvaan esitetyt korotukset (esim. lapsilisä) eivät riitä korvaamaan sosiaaliturvaan esitettyjen

heikennysten yhteisvaikutuksia (esim. asumistuen ja työttömyysturvan heikennykset). Myöskään lapsiperheiden palvelujen osalta ei ole esitetty sellaista kattavaa ja lapsenoikeusperustaista suunnitelmaa, joka turvaisi Suomen sosiaaliturvan etuuksien ja palvelujen yhdistelmänä, kun etuuksiin tehdään merkittäviä heikennyksiä.

Lausuntopalautteissa tuli kokonaisuutena ja selkeästi esille lapsivaikutusten arvioinnin puutteellisuus sekä sosiaaliturvan heikennysten kokonaisarvioinnin tarve. Lain valmistelun nopeus ja muutosten merkittävät vaikutukset pienituloisiin perheisiin huomioon ottaen tulisikin nyt tarkastella 151 lausuntopalautteen yhtenäistä linjaa ja perua suunnitellut heikennykset.

3 Lapsiperheköyhyyden lisääntyminen

Pelastakaa Lapset ry toteuttaa vuosittain Lapsen ääni -kyselyn (https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/10/lapsen-aani-2023.pdf), johon vastasi tänä vuonna 1725 lasta ja nuorta (12-17v.). Heistä noin 14 % kertoi perheensä olevan pienituloinen ja jopa 90 % näistä lapsista, että perheellä on vaikeuksia selvitä menoistaan ja lapset ovat huolissaan perheensä toimeentulosta. Heidän pääasiallisena tulonaan oli usein sosiaaliturvaetuudet ja toimeentulotuki. Pienituloisten perheiden lapsista 64 % koki mielenterveytensä huonoksi ja 54 % heistä koki elämänsä epävakaaksi. Näiden kokemusten pohjalta pienituloisten perheiden lasten hyvinvointi on jo nyt vaarassa eikä näiden lasten arkea tule heikentää entisestään sosiaaliturvaa leikkaamalla.

Kelan tilastojen mukaan asumistukea saavista ruokakunnista 21 % on lapsiperheitä ja 96 % saajista asuu vuokra-asunnossa. Asumistukeen kohdistuvat leikkaukset heikentävät erityisesti pienituloisten lapsiperheiden hyvinvointia ja toimeentuloa.

Sosten syksyllä tekemien laskelmien mukaan sosiaaliturvaan ehdotetut leikkaukset lisäisivät lapsiperheköyhyyttä noin 12 700 lapsen verran (https://www.soste.fi/uutiset/sosten-laskelmat-nain-sosiaaliturvan-kumuloituvat-leikkaukset-vaikuttavat-kateen-jaaviin-tuloihin-koyhyys-lisaantyy/) .

Soste on tehnyt myös tarkempia laskelmia maakunnittain (https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-hallituksen-leikkausten-vaikutukset-maakunnittain-lahes-17-000-uutta-alaikaista-tippuu-koyhyysrajan-alle/) ja näissä on todettu, että lapsiperheköyhyys lisääntyy 17 000 lapsella. Esitettyjen sosiaaliturvaleikkausten (työttömyysturvan, toimeentulotuen, asumistuen) kokonaisvaikutukset

kohdentuvat samoihin, jo heikossa asemassa oleviin perheisiin ja myös jo alueellisesti vaikeammassa tilanteessa oleviin maakuntiin (Pohjois-Karjala, Päijät-Häme).

Suomi on sitoutunut EU-tasoiseen tavoitteeseen vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta vuoteen 2030 mennessä (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164364) jopa 33 000 lapsen verran, mutta näillä hallituksen toimilla lapsiperheköyhyys päinvastoin lisääntyy.

Lapsen ääni -kyselyssä (https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/10/lapsen-aani-2023.pdf) lapset kertoivat, että asumiskustannusten kasvu ja vuokran nousu ovat aiheuttaneet suuria hankaluuksia monille perheille. Perheissä säästetään vedessä ja lämmityksessä, niin, että vain yksi henkilö voi käydä päivässä suihkussa tai niin, että kodin lämpötila on liian alhainen. Perheet etsivät uusia edullisempia asuntoja, mutta tämä on lähes mahdoton tehtävä, sillä moni asuu jo nyt kaupungin vuokra-asunnossa. Asumiskustannukset vievät niin suuren osan tuloista, että joudutaan tinkimään jopa ruuasta.

”Varat ovat vähissä ja hinnat kaupassa vain nousevat. Sähkö maksaa, vesi maksaa, talon lämmitys maksaa.”

”Välillä on mennyt sähköt, koska ei oo ollu rahaa maksaa.”

”Äiti valittaa siitä ja olemme yrittäneet etsiä halvempaa asuntoa, vaikka tämäkin on hekan.”

”Kaikkea pitää rajoittaa. Vessapaperia saa pieninä palasina ja suihkussa saa käydä yksi ihminen päivässä, jotta ei menisi liikaa vettä, sillä se on kallista.”

”Vanhemmilla ei ole ollut rahaa esim. kunnon ruokaan tai on joutunut tekemään niin, että vanhemmat ei syö, jotta lapset saa ruokaa.”

Hallituksen esityksessä todetaan lapsiperheköyhyyden osalta, että tehtävät muutokset pienentävät merkittävästi pienituloisten lapsiperheiden tukea ja lisäävät köyhyyttä. Lapsiperheisiin kohdistuu erityisesti ansiotulovähennyksen poisto ja perusomavastuun korottaminen, jolloin perheiden kokonaistoimeentulo heikkenee. Näitä muutoksia eivät myöskään kompensoi muut asumistuen muutokset (lapsen kertoimen kasvattaminen) tai sosiaaliturvan muut muutokset (esim. pieni korotus lapsilisään).

Lisäksi lapsiperheiden työllistyminen itseasiassa vaikeutuu, toimeentulo heikkenee ja yhä useampi perhe siirtyy toimeentulotuen asiakkaiksi. Nämä arviot on otettava huomioon ja tehtävä muutoksia

lakiesitykseen, sillä heikennysten seurauksena lapsiperheköyhyys lisääntyy ja perheiden toimeentulovaikeudet syvenevät ja hyvinvointi on vaarassa.

Pelastakaa Lapset vaatii, että asumistukilain muutosten kokonaisvaikutusten arviointi on huomioitava niin, että kaikki annetut lausunnot, arvioinnit ja laskelmat on huomioitu lakimuutoksen valmistelussa. Näiden pohjalta on lain valmistelussa muokattava ehdotettuja toimia niin, ettei pienituloisten lapsiperheiden hyvinvointi vaarannu ja lapsiperheköyhyys lisäänny.

4 Taloudelliset ja kansalaisvaikutukset

Hallituksen esityksessä todetaan, että esitetyt muutokset pienentäisivät yleistä asumistukea saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja, mutta muutoksen suuruus riippuu kotitalouden koosta, asuinpaikasta, tulotasosta ja asumismenoista.

Eniten muutoksia kuvataan tulevan työtuloja saaville. Hallituksen esityksessä todetaan, että tuki laskee sitä enemmän, mitä työtuloja on (esim. Espoossa 1800e ansaitsevalla 46e ja 1200e ansaitsevalla vain 8e). Tämä on toki hyvä suuntaus, mutta noin 1800e ansaitseva espoolainen on juuri ja juuri ylittänyt pienituloisuusrajan (1350e/kk Tilastokeskus 2021) ja joutuu nykyisen inflaation ja pääkaupunkiseudun vuokrahintatason kanssa kamppailemaan arjessaan taloudellisten hankaluuksien kanssa. Muutokset eivät siten kokonaisuutenakaan kannusta vastaanottamaan kaikkea työtä, vaan päinvastoin heikentää matalapalkka-alalle tai osa-aikatyöhön työllistymistä.

Hallituksen esityksessä vaikutuksia on esitetty tarkemmin yksittäisten asumistuen saajaryhmien pohjalta. Kokonaisvaikutuksissa arvioidaan, että eniten asumistuen heikennys koskisi työssäkäyviä, joista kolmannes putoaisi pois asumistuelta ja keskimääräinen heikennys olisi puolestaan noin 130e. Kahden vanhemman perheissä pudotus olisi keskimäärin 140e ja yhden vanhemman ruokakunnissa noin 110e. Yhden vanhemman perheiden osalta tämä on merkittävä pudotus asumistuen määrässä, kun vastuu perheen toimeentulosta ja hyvinvoinnista on vain yhden aikuisen harteilla.

Alueellisista vaikutuksista huolta herättää se, että tuki tippuu erityisesti Uudellamaalla noin 103e ruokakuntaa kohden ja Ahvenanmaalla 94e, kun muualla keskimääräinen heikennys on noin 70e. Tämä on merkittävä heikennys sekä Uudenmaan että Ahvenanmaan asukkaille ja asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan Suomessa asuinpaikkakuntansa perusteella. Ahvenanmaan osalta itsehallinto voi vielä

muuttaa päätöstä. Muutos voi kuitenkin heikentää muuttamishaluja pääkaupunkiseudulle työn perässä, mikäli asumistuki on entistä pienempi ja vuokrataso kuitenkin muuta maata huomattavasti korkeampi.

Esitetyt muutokset vaikuttavat kaikkiin yleisen asumistuen saajiin, mutta hallituksen esityksessä todetaan, että toimeentulotuen saajilla yleisen asumistuen pieneneminen kompensoituu täysimääräisesti toimeentulotuesta. Mikäli kotitalous saisi toimeentulotukea ilman yleisen asumistuen muutoksiakin, kotitalouden käytettävissä olevat tulot eivät käytännössä muutu, koska yleisen asumistuen pieneneminen lisää toimeentulotuen tarvetta, ja siten kotitalouden saamaa toimeentulotukea. Tämän tapainen sosiaalietuuksien siirtäminen etuudesta toiseen ei ole pitkäjänteistä taloudensuunnittelua eikä myöskään ihmisten hyvinvointia tukevaa.

Näillä leikkauksilla aikaan saadut säästöt jäävät pieniksi, kun toimeentulotuki menot kasvavat. Hallituksen esityksessä mainitaankin, että arvioidaan toimeentulotukeen tulevan uusia hakijoita 15 000. Lisäksi jää epäilys siitä, että oletetaanko, että muutosten jälkeen kaikki toimeentulotukeen oikeutetut perheet eivät jaksa kuormittavan elämäntilanteensa takia hakea sitä tai ylipäätään eivät tiedä olevansa oikeutettuja toimeentulotukeen, jolloin he jäävät huonomman toimeentulon varaan. Silloin säästetään valtion menoissa, mutta kurjistetaan pienituloisten perheiden elämää entisestään ja hyödynnetään räikeästi sosiaaliturvan vajaakäyttöä.

5 Perusomavastuuosuuden nostaminen sekä lapsen ja aikuisen kertoimien muutos (lain 16 §)

Asumistuen määrää laskettaessa määritellään perusomavastuu, johon vaikuttuvat ruokakunnan yhteenlasketut tulot. Kaikkein pienituloisimmilla perusomavastuuta ei muodostu lainkaan ja tämä alaraja riippuu ruokakunnan aikuisten ja lasten lukumäärästä. Mainitun rajan ylittävistä tuloista otettaisiin jatkossa huomioon 50 prosenttia nykyisen 42 prosentin sijaan perusomavastuuosuutta määriteltäessä.

Asumistuen määrään vaikuttava perusomavastuu riippuu ruokakunnan lasten ja aikuisten määrästä ja sekä lapselle että aikuiselle määritelty oma kerroin. Esityksen vaikutuksia lapsiperheisiin lievennetään pienentämällä aikuisen kerrointa ja kasvattamalla lapsen kerrointa. Tällöin lapsiperheiden perusomavastuu muodostuu hieman pienemmäksi ja perhe saa hieman suurempaa tukea. Tämä noin 20-30e lisäys kompensoi hieman muiden leikkausten vaikutusta, mutta ei korvaa täysin muiden

leikkausten aiheuttamaa heikennystä (esim. omavastuun kasvattaminen, suojaosien poistaminen). Lapsiperheiden huomiointi asumistuen kertoimissa on hyvä periaatteellinen lisäys ja tuki lapsiperheiden hyvinvointiin, mutta sen tulisi myös tosiasiallisesti parantaa etuuden tasoa.

Hallitus tavoittelee toimillaan perhemyönteistä yhteiskuntaa, jolloin olisi huomioitava kaikkien toimien kokonaisvaikutukset. Perhemyönteiset toimet eivät saa olla liian heikkoja vaikutuksiltaan, jotta niillä todella voitaisiin vaikuttaa lapsiperheiden hyvinvointiin. Hallituksen suunnittelemat sosiaaliturvan heikennykset kohdentuvat nyt juuri niihin perheisiin, jotka kaikkein eniten sosiaaliturvaetuuksia ja palveluja tarvitsevat.

6 Ansiotulovähennyksestä luopuminen (lain 13 §)

Hallituksen esityksessä luovutaan asumistukeen vaikuttavista kuukausituloista vähennettävästä, palkka- ja yrittäjätuloja koskevasta 300 euron ansiotulovähennyksestä. Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että suojaosan poistamisella tavoitellaan parempaa työllistymistä esim. kokoaikaiseen työhön. Esityksessä huomioidaan, että suojaosan poistaminen voi heikentää nyt osa-aikaista tai tuntimäärältään vähäisiä tunteja tekevien työllistymistä. Tämä on selkeä heikennys niille haastavassa elämäntilanteessa oleville perheille, joissa elämäntilanteen takia (esim. vaikea yhdistää vuorotyötä ja lasten varhaiskasvatusta, sairaus perheessä, pitkät välimatkat, lapsen vuoroasuminen) ei voida työllistyä kokoaikaiseen työhön. Jo osa-aikaisen työn vastaanottaminen voi olla näissä tilanteissa haasteellista ja suojaosan poistamisen jälkeen se on lähes mahdotonta.

Yhden vanhemman perheitä on merkittävä määrä yleisen asumistuen saajista**.** Hallituksen esityksessä esitetään, että asumistuen saajista 21 % on lapsiperheitä ja heistä 15 % yhden vanhemman perheitä ja 6 % kahden huoltajan perheitä Kelan tilastojen mukaan. Yhden vanhemman perheissä voi olla mahdotonta vastaanottaa kokoaikatyötä perhetilanteen takia ja suojaosan poistaminen asumistuesta heikentää heidän toimeentuloaan merkittävästi.

Kelan tilastojen mukaan asumistukea saavissa ruokakunnissa on useimmiten opiskelijoita, seuraavaksi eniten työttömiä ja kolmanneksi eniten työssä käyviä ruokakuntia. Näitä työssäkäyviä on noin 70 000**.** Työssäkäyvien ja asumistukea saavien vanhempien hyvinvointiin ja heidän perheidensä lasten hyvinvointiin suojaosalla on suuri merkitys, sillä työ tuo taloudellista turvaa, lisää vanhempien hyvinvointia ja osa-aikatyö mahdollistaa perheen ja työn joustavan yhteensovittamisen. Suojaosan

poistamisen jälkeen vanhempien työllistyminen heikentyy, perheen taloudellinen toimeentulo laskee ja perheiden kokonaishyvinvointi on vaarassa.

Hallituksen ehdotuksista työttömyysturvan suojaosan ja lapsikorotusten sekä asumistuen suojaosan poistaminen kohdentuu samoihin perheisiin, jolloin vaikutukset kohdistuvat samoille jo vaikeassa asemassa oleville perheille. Sosten tekemien laskelmien mukaan esimerkiksi Helsingissä ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavalla perheellä, joista toinen vanhemmista on osa-aikatyössä ja joilla on kaksi lasta, tulojen reaalimuutos on 433 euroa kuukaudessa, kun huomioidaan hallituksen sosiaaliturvaan esittämät leikkaukset (https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2023/09/Liite180923.pdf). Taloudellisen toimeentulon heikennys on merkittävä ja vaikuttaa perheiden hyvinvointiin sekä lapsen oikeuksien toteutumiseen.

7 Omistusasunnon tukien lakkauttaminen (lain 7 ja 9 §)

Kelan tilastojen mukaan omistusasuntoon kohdentuvien asumistukien osuus asumistukikustannusten kokonaissummasta on vain noin 2 %, mutta huolimatta tästä pienestä osuudesta kokonaiskustannuksissa esitetään hallituksen esityksessä asumistuen lakkauttamista kokonaan omistusasumiseen. Omistusasunnon asumistuen lakkautuminen on kohtuutonta tilanteessa, jossa inflaatio on korkealla ja asuntolainojen korot odottamattoman korkeat. Tämä on johtanut kohtuuttomiin tilanteisiin monien perheiden kohdalla, kun korkotaso on noussut 0 % lähes 5 %. Lisäksi kaikkien muiden elin- ja asumiskustannusten samanaikainen nousu on heikentänyt perheiden toimeentuloa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että nykyisellä korkotasolla tuen poisto poistaisi asumistuen piiristä noin 17 000 tuensaajaa ja noin 240 euron tuen kuukaudessa. Tämä summa on tuonut suurta helpotusta pienituloisten asuntovelallisten perheiden arkeen, sillä nopeaan korkojen nousuun on ollut erittäin vaikea sopeuttaa omaa taloudellista toimeentuloa. Monen perheen on myös mahdotonta saada paremmin palkattua työtä tai enemmän työtunteja, jolloin riskinä on, että pienituloiset asunnonomistajat joutuvat muuttamaan asumismuotoaan vuokra-asumiseen. Tämä lisää yleisen asumistuen kustannuksia merkittävästi, kun pienituloiset muuttavat ja hakevat asumistukea vuokra-asuntoon, jota eivät omistusasuntoon enää saa.

Toisaalta taas työttömyys voi hetkellisesti heikentää omistusasuvien perheiden toimeentuloa niin vahvasti, että asumistuki on tukenut selviytymistä ja pitänyt yllä perheen asumisen pysyvyyttä. Työllistymisen jälkeen he eivät enää ole asumistuen tarpeessa, mutta tuella on mahdollistettu heidän perheensä hyvinvointi ja voimavarat työttömyysjakson aikana sekä asumisen pysyvyyden turva.

Erityisen tärkeää on huomioida, että yhden vanhemman perheitä on omistusasunnon asumistuen saajina jopa 26 %, joten näissä perheissä, joissa köyhyysriski on suurinta, on asumistuki tullut erityisen merkittävään tarpeeseen korkeiden korkojen aikana. Hallituksen esityksessä tulee huomioida, ettei toimilla heikennetä kaikkein suurimmassa köyhyysriskissä olevien perheiden tilannetta.

Tulisi myös huomioida, että asumistuen kustannusten nousu omistusasumisen tuessa on suoraan riippuvainen asuntolainojen korkojen noususta. Onkin todennäköistä, että asuntolainojen korot lähtevät maltilliseen laskuun jo vuoden 2023 lopusta, jolloin myös tämän asumistuen muodon saajien määrä vähenee ja valtion kustannukset pienenevät sitäkin kautta.

8 Asumistuen tason eli korvausprosentin muutos (lain 8 §)

Hallituksen esityksen ehdotus asumistuen tason eli korvausprosentin laskua 80 %: sta 70 % tasolle ei vastaa nykyisen vuokra-asunto tarjonnan hintatasoa. Vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen hinnat ovat hyvin korkealla ja myös kaupunkien omien vuokra-asuntojen vuokrien taso on lähellä vapaiden markkinoiden tasoa.

Tämä asumistuen kokonaisvaltainen tason lasku heikentää kaikkien asumistukea saavien perheiden toimeentuloa. Kaikkein eniten se kohdentuu pienituloisiin perheisiin, jotka jo nykyisellään kamppailevat toimeentulostaan ja siirtää heitä toimeentulotuen asiakkaiksi. Hallituksen esittämät heikennykset toimeentulotuen asumisnormiin lisää entisestään näiden perheiden ahdinkoa. Perheisiin kohdentuu sekä asumistuen leikkaukset että toimeentulotuen asumisnormin kiristykset.

9 Yhteenveto

Hallituksen esityksessä esitetyillä toimilla heikennetään pienituloisten lapsiperheiden asumisen turvaa ja pysyvyyttä, toimeentulon riittävyyttä ja kokonaishyvinvointia. Yhteisvaikutukset lisäävät lapsiperheköyhyyttä.

Lapsivaikutusten arviointi on ollut heikkoa ja puutteellista. Tehtyjen arviointien tulokset on nyt huomioitava lain valmistelussa. Myös lausuntopalvelun palautteiden suuren määrän (151 kpl) yhtenäinen linja heikennyksiä vastaan on huomioitava lain valmistelussa.

Lapsen oikeuksien toteutuminen tulee turvata myös valtion tiukassa taloudellisessa tilanteessa ja kohdentaa säästöjä muualle kuin sosiaaliturvaan ja pienituloisten perheiden lasten arkeen ja hyvinvointiin. Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 4 mukaan valtioiden ei tule taloudellisesti haastavina aikoina ilman perusteellista arviointia heikentää lapsen oikeuksien toteutumista. Tulee myös aina varmistaa, etteivät heikennykset kohdistu heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin. Lapsen oikeuksiin sitoutuneiden sopimusvaltioiden ei pidä sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä. Perustuslaillinen tarkastelu ja arviointi lapsen oikeuksien toteutumisesta ja hyvinvoinnin turvaamisesta onkin tehtävät ennen lakimuutosten hyväksymistä ja toimeenpanoa.

Lisätietoja:

Johanna Vinberg
Lapsiperheköyhyys asiantuntija
johanna.vinberg@pelastakaalapset.fi
+358 50 575 0289

Pelastakaa Lapset